

GRENSVERKENNINGEN – STUDIEDAG WAIMH 26 MAART 2010

'BIJ ONS ETEN WE ZO.... Inleiding

Ann Verhaert

Grenzen maken zowel verbinding als verschil. Ze verbinden ouders en peuters en onderscheiden ze ook als eigen personen met eigen verlangens. Grenzen laten het kind toe zijn verscheidenheid te uiten als individu, zich te differentiëren. Zo beseft een mama die het kind in haar buik voelt schoppen, dat het een individu is. Ouders stellen grenzen uit veiligheid voor het kind, niet uit macht. Zo houden ze het voor zijn veiligheid weg van het warme kookvuur. Laten ze hun kind zijn vingers verbranden, dan verliest het kind zijn vertrouwen in de wereld en in zijn ouders. Kinderen die zelf moeten uitzoeken wat de regels zijn, worden vaak depressieve kinderen. Anderzijds geven grenzen het kind ook een aanwijsbare plaats en eenheid in het gezin en in de samenleving. Ze grenzen het gezin af tegenover de buitenwereld: 'Bij ons eten we zo...': 'hier thuis regelen we de dingen op die manier'.

Een studiedag over de dialectiek van grenzen en grensverkenningen en -conflicten.

GRENSCONFLICTEN! : ONTWIKKELINGSPSYCHOLOGISCHE BETEKENIS VAN GRENZEN TIJDENS DE EERSTE LEVENSIJAREN EN DE ADOLESCENTIE

Patrick Meurs en Wim Heuves

Grensconflicten in de eerste levensjaren:

Vooral vanuit psychoanalytisch ontwikkelingspsychologisch kader werd de morele ontwikkeling gesitueerd in de KLEUTERFASE, gekoppeld aan de Oedipale fase.

Zie Erik ERIKSON met zijn 8 ontwikkelingsfasen met bijhorende ontwikkelingstaken. Het eerste levensjaar situeert zich rond het opbouwen van basisvertrouwen of -wantrouwen, tussen 2 en 3 bouwt het kind het 'ik' op met de polen autonomie/schaamte-twijfel. Tussen 3 en 6 ontdekt het 'ik' de wereld met de polen van initiatief versus schuldgevoel.

Recent onderzoek wijst echter uit dat de VOORLOPERS van de morele ontwikkeling zich situeren TUSSEN 0 EN 3 JAAR.

Uit onderzoek van BUCHSBAUM en Robert EMDE, dat kleine kinderen van zodra ze enige taal verworven hebben verhaaltjes laat aanvullen, blijkt dat kinderen tussen 2 en 3 jaar al voorlopers van moreel besef hebben. Ze vertellen over regels en verinnerlijkte verboden, en leven zich in perspectieven van ouders in.

Autonomie verwerven is een belangrijke stap in de ontwikkeling:

het kind van ongeveer 1 jaar dat rechtstaat, heeft de handjes vrij om alles vast te pakken. Ouders staan voor de intense taak om vaak 'neen, mag niet, pas op,...' te zeggen. De wereld van het kind wordt breder maar hij ontmoet ook regels en grenzen, 'do's en don'ts'.

Grenzen en afbakening, in de zin van structurering die voor voorspelbaarheid zorgt, komen al aan de orde in het eerste levensjaar.

(Daniël STERN) De affectieve afstemming in de vroegste levensjaren zorgt voor de ontwikkeling van het 'zelf', met 'joined attention' en de ontwikkeling van een subjectief

zelfgevoel: de wereld bestaat uit verschillende subjecten die niet zomaar samenvallen. Door de inleving van de zorgfiguur leert het kind verschillende perspectieven in te nemen en krijgt het het besef van 'een ander'.

Tussen 2 en 3 jaar verwerft het kind autonomie, wordt het 'ik'. Het ontdekt de wereld en zijn eigen wil, het kind toont die eigen wil ook. Het ontmoet tegelijk grenzen, beperkingen, regels en structuren. Structureren werkt tegelijk als *inperking* en als *richting, stimulering, beveiliging*. Structuren maken ruimte voor de autonomie van het kind!

Tussen 3 en 6 jaar ervaart de kleuter het *conflict tussen wat hij wenst en wat hij mag/niet mag* meer innerlijk. Het wordt een conflict tussen drift en geweten, waarbij het IK bemiddelt maar ook het schuldgevoel reguleert.

Ouders staan voor de taak om in het eerste levensjaar zich af te stemmen op het kind, structuur en voorspelbaarheid te geven.

in het tweede en derde levensjaar stevige grenzen te bieden en ruimte te maken voor autonomie

tussen 3 en 6 jaar het kind te helpen omgaan met zijn gevoelens rond het conflict tussen wensen en normen. Dat kan veel van ouders vergen: Het kind zal immers het innerlijke conflict projecteren op de buitenwereld. Ouders worden zo doelwit van het conflict.

De morele ontwikkeling is geen vanzelfsprekende zaak: het is niet alleen het resultaat van maturatie, maar ontstaat door conflict (Anna FREUD), en door goede zorg en afstemming, aanvoelen en overstijgen van het conflict door de ouders.

Onderzoek naar het vroege schuldgevoel

werd o.m. gevoerd door BUCHSBAUM, EMDE en OPPENHEIM, o.m. met het Verhaalaanvullend Onderzoek. Hierbij borduurt het kind verder op verhalen die beginnen als 'mama moet naar de winkel en je kan een snoepje pakken...' of 'er ligt een snoepje van een vriendje en je kan dat wegnemen...'

Vier verschillende antwoordstijlen komen naar voren uit de verhaalontwikkelingen:

1. de overtreding toegeven
2. de gevolgen voor zichzelf (straf bv)
3. klemtoon leggen op herstel
4. elke verantwoordelijkheid afwijzen.

De laatste antwoordstijl leidt tot een groter risico op latere externalisatieproblemen, de eerste tot een grotere kans op internalisatieproblemen. Variaties 2 en 3 zijn niet meteen verbonden met problemen later maar wijzen op een gezondere ontwikkeling!

Verder toont het onderzoek een verband tussen de opvoedingsstijl van de ouders (vader en moeder) en de antwoordstijl van het kind. De vroege opvoedingsstijl is een belangrijke basisinvloed, die nog belangrijker is als het gaat om een kind met een lastig temperament! Een vroege opvoedingsstijl van voorspelbaarheid, emotionele betrokkenheid en duidelijke begrenzing heeft een voorspellende waarde voor de morele ontwikkeling, naast andere (kind)factoren!

APPLEBAUM en WOLF spreken over het 'emotioneel ambacht'. Voor een kind wordt een 'neen' verteerbaar als er een belofte is van een 'ja' en de zekerheid van een veilige relatie als terugvalbasis!

BERKOWITZ spreekt over 'limit setting and emotional development': begrenzing geeft tegelijk een groeikans!

Het faciliteren van pro sociaal gedrag en emotieregulatie vergt inleving en begrenzing van de ouders.

Het is de TAAK van ouders en begeleiders om

1. een evenwicht te zoeken tussen vrouwelijke en mannelijke aspecten
2. te groeien in het structureren van hun kind. Een 2-jarige heeft daarin andere noden dan een 3- tot 6-jarige. Het structureren van een baby die altijd gevoed wil worden, is anders dan het omgaan met een 1-jarige die slaat of aan de rok blijft hangen...
3. Grenzen vergen afstemming.

Hoe beschikbaar blijven temidden van grensconflicten, hoe toch nog aan de relatie werken? Ouders zeggen soms dat ze het moeilijk vinden om 'vanuit inleving in hun kind toch nog de grenzen te stellen', het is vaak een moeilijk evenwicht!

Dit is nog moeilijker bij *allochtone ouders waarvan 1 partner afhaakt* en bij *alleenstaande ouders* met temperamentvolle kinderen die hevig reageren, bij *depressieve ouders*, *kansarme ouders*,... *langdurig gehospitaliseerde kinderen*.

HEUVES bespreekt de **adolescentiefase** waarbij ouders relatief op hun gemak zijn in de lagere school... tot als een schok e puberteit aanbreekt met zijn grensconflicten over school, alcohol, seks, drugs,...

De adolescentiepsychologie richtte zich op 16-, 17-jarigen met een eigen cultuur, muziek,.... Nu komt de puberteit al bij 12-, 13-jarigen, mee bepaald door de economie! Uit onderzoek blijkt dat ouders in Nederland vaak op grensconflicten reageren alsof hun kind 16 of 17 jaar is, terwijl het 12-, 13-jarigen betreft! Dat terwijl middelen als joints en alcohol hele andere effecten hebben op het lichaam van een 13-jarige dan bij iemand van 16!

Aspecten van grensconflicten in de puberteit:

1. Een puber wil overal over praten en discussiëren. Zo leert hij voor zichzelf ontdekken waar grenzen vandaan komen. Geen grenzen durven stellen aan een puber staat gelijk aan hem *verwaarlozen!* Grenzeloosheid geeft een onveilig gevoel.
2. Puberteit is bij uitstek de fase waarin grenzen verkend worden. Het is een zoektocht naar de eigen grenzen. Pubers 'rekenen er op' dat hun ouders grenzen stellen en ze ervaren daarbij dat er dingen zijn waarover nièt kan onderhandeld worden. Grensconflicten helpen pubers om los te komen van de ouders, om hun eigen weg te gaan.
3. Ouders zijn soms bang om grenzen te trekken als hun kinderen groter worden. Ze verliezen het vanzelfsprekende van gezag en macht maar het is nodig! Pubers vinden wat hun ouders zeggen, immers heel belangrijk!

Aspecten van de puberale ontwikkeling

1. Lichamelijke en psychoseksuele ontwikkeling:

Voor pubers is niet duidelijk wat al dan niet 'een seksuele situatie' is, voor volwassenen doorgaans wel. Grensoverschrijdingen komen vaak uit dit 'niet begrijpen' voort.

Pubers hebben een 'ontvlambare seksualiteit', waarbij ze seksuele opwindning kunnen ervaren bij bvb. een agressieve film. Dat kan ook moeilijk liggen in de relatie met een therapeut, die soms gezien wordt als 'volwassen verleider'.

De puber kan hierbij bang zijn voor grensoverschrijding van de ander (als projectief mechanisme). Ook de grenzen tussen hetero- en homoseksualiteit zijn voor een puber niet zo duidelijk.

2. Cognitieve ontwikkeling

Empathie als het vermogen om mee te leven met anderen, maakt in de puberteit een grote ontwikkeling door. De puber leert het perspectief van de anderen appreciëren. Bovendien verandert de rol van de ouders sterk. Waar ouders in de kindertijd beleefd worden als alwetend, integer,...en de meest vanzelfsprekende bron zijn van zelfwaardering, verandert dat in de puberteit sterk! Leeftijdsgenoten worden veel belangrijker op dat punt. Toch is het zo dat pubers die in hun kindertijd voldoende zijn bewonderd en goed gestructureerd, een zekere veerkracht overhouden.

3. Gevoel van eigenwaarde

De puberteit is de 'crisis van het zelfgevoel'. Hierbij komt de emotionele component van *schaamte* kijken: het gevoel dat de puber vooral wil vermijden! Vermijden van schaamte is één van de belangrijkste motieven van het pubergedrag.

Schaamte is niet hetzelfde als schuld. Schuld duikt op als je iemand anders beschadigt, schaamte als je jezelf beschadigt en de anderen 'door je heen kunnen kijken'.

THE NO THAT HELPS YOU GROW

Asha Phillips

Waarom grenzen belangrijk zijn voor kinderen en hun ouders:

Omdat 'neen' zeggen, als onderdeel van de opvoeding van jonge kinderen, van wezenlijk belang is, ook al is het dikwijls moeilijk en bijna altijd lastiger dan 'ja' zeggen. Waarom? Omdat een 'neen' een negatieve connotatie heeft. Het klinkt als een ophaalbrug die neervalt. 'Neen' klinkt slecht, tiranniek, hard.... De tegenzin om 'neen' te gebruiken heeft meer te maken met hoe ouders zich voelen bij een 'neen', dan met wat goed is voor het kind. Als ouders inzien dat hun kinderen grenzen nodig hebben, leggen ze gemakkelijker beperkingen op.

Het is beter om van een grens, een 'neen' te spreken als over een cirkel die ouders rond hun kind leggen. Bovendien zijn obstakels zijn goed voor de ontwikkeling:

Voor baby's:

Is een 'neen' niet te rigide voor baby's?

Een 'neen' mag niet te letterlijk zijn, zegt Asha Phillips. 'Neen' bevindt zich in de kloof, de ruimte tussen een wens en de bevrediging daarvan. 'Neen' is de uiting van een houding waarbij de ouder de grenzen aangeeft waarbinnen een kind zich veilig voelt. De 'nee'-zone is zo een veilig terrein, zoals de cirkel van de beschermende moederlijke armen.

Het fundament van deze 'neen' berust op een veilige basis: er moet eerst veel 'ja' zijn eer er een 'nee' komt. Of anders gezegd: er moet eerst veel 'matching' zijn eer er een 'mismatching' volgt.

Het begrip 'passend' is hier van belang. Niet 'de perfecte match' (die als een hallucinatie is, 'magisch': het kind verbeeldt het zich en het komt), 50% goede match is 'goed genoeg'. Mismatch is niet erg als het gaat over een 'normale' mismatch, zoals een moeder die even niet met haar kind kan bezig zijn omdat de telefoon gaat. Chronische, langdurige of 'abnormale' mismatches (zoals in het 'still face-experiment) zijn schadelijk voor het kind en voor de moeder-kind relatie!

Van belang voor het kind, is wat er gebeurt **in de relatie**, tussen 2 mensen (moeder en

kind). Een 'neen' die in relatie staat met de baby, goed voor hem is, dat is een 'goede' mismatch. Het is goed voor een baby dat hij ook eens alleen de wereld kan verkennen of hulpbronnen in zichzelf vindt. Het is niet wenselijk om de kloof de hele tijd te vullen!!

Een baby wordt overweldigd door gevoelens, moeder helpt die betekenis te geven (BION), moeder neemt het onverteerbare in zichzelf op en geeft het terug in verteerbare vorm. Zo leert het kind dat er iemand is als je iets nodig hebt en dat de functie die moeder je kan geven, helpt om dingen te 'managen', te verteren. Zo komt de cognitieve evolutie op gang.

Het 'neen' van de moeder

Als moeder moet je soms 'neen' zeggen tegen jezelf. Als je meteen in actie wil schieten, als je baby weent, is het goed om even te wachten. Zo laat je ruimte voor wat je baby wil uitdrukken en interpreteer je zijn huilen of gedrag niet meteen vanuit jezelf.

Zo zijn er moeders die huilen doorgaans interpreteren als 'honger', ook al kan de baby om hele andere redenen huilen. Baby's van zulke moeders leren dat 'eten' het antwoord is op huilen of ongenoegen. Er zijn ook moeders die 'spelen' of 'actie' gebruiken als favoriete antwoord op het huilen of ongemak van hun kind. Zo'n kind leert dat je niet moet stilstaan bij je gevoelens van ongemak maar dat je het beste meteen iets doet, onderneemt.

Baby's met 'failure to thrive' hebben vaak een eenzame moeder, waardoor al hun energie naar de moeder gaat en er geen meer overblijft om zelf te groeien en ontwikkelen.

Waarom reageren moeders met zo'n **favoriet antwoord** op het huilen van hun kind?

Omdat we niet goed tegen het huilen van ons kind kunnen. Het herinnert ons aan ons eigen huilen in onze eigen jeugd. Zo komen de 'ghosts in the nursery', om het met Selma Fraiberg te zeggen.

Gevoelsdifferentiatie is belangrijk. Wie voelt wat? De moeder of de baby?

Voor kinderen van 2 tot 5 jaar

Deze kinderen zitten in de 'passionate age'. Hun favoriete woord is 'neen'. Ze leven in een magisch koninkrijk, tussen fantasie en realiteit. Hun ouders staan voor de taak om hen te helpen in de echte wereld met regels, grenzen en beperkingen te komen, zonder hun fantasie te kraken.

Grenzen stellen wordt acuut in de peuterfase, met een kind dat mobiel geworden de wereld verkent zonder oog voor de hindernissen. Discipline is dus erg belangrijk om het kind tegen zichzelf te beschermen.

Het voorbeeld van het kind in de supermarkt met moeder, dat boos wordt en begint te krijsen om te krijgen wat hij wil, is alombekend. Een kind dat vaak op deze manier krijgt wat hij wil, voelt zich een tiran. Een kind wil zich echter niet zo voelen. Dan wordt het bang van zichzelf en bang voor een erge straf. Ouders die bereid zijn om 'inpopulair' te zijn bij hun kind op dat moment, bieden hem veiligheid en houden de angst op afstand.

Consequentie in het stellen van grenzen is wenselijk maar zelden evident. Ouders kunnen een uiteenlopende kijk op de dingen hebben, vanuit hun eigen geschiedenis. Projecties vanuit de eigen jeugd maken dat sommige gedragingen van het kind, zijn protesten en pogingen om de regels te omzeilen, onverdraaglijk zijn voor ouders.

Alledaagse grenzen

stellen zich bij momenten van **scheiding**, wanneer kleine kinderen worden 'achtergelaten' bij oppas, grootouders, crèche. Vaak is het afscheid voor de ouders minstens even pijnlijk. Het kind toelaten zijn frustratie te uiten en toch afscheid nemen, leert hem de wereld buiten zijn ouders te leren kennen. Wie zijn kind niet kan achterlaten, bevestigt de veronderstelling dat de wereld een onveilige plaats is en dat niemand behalve zijn ouders voor hem kan zorgen.

Ook het **slapengaan** is een moment van scheiding. Tennyson had het over de slaap als 'tweelingbroer van de dood': vele ouders kijken nog eens naar hun slapend kind vooraleer ze zelf gaan slapen. Kindertherapeute Dilys Daws beschrijft in haar boek 'Through the night' hoe allerhande slaapstoornissen te maken hebben met de ambivalente gevoelens van hun ouders.

Ook in situaties van **eten, wachten, destructief gedrag en zich gedragen in gezelschap**, zijn situaties waarin grenzen stellen aan de orde is omdat het kinderen leert hoe ze relaties kunnen opbouwen.

Wat gebeurt er als je nooit neen zegt, zelfs niet tegen de meest buitensporige eisen van je kind?

Het kind gedraagt zich als een kleine despoot en leert niet om te gaan met frustraties. Zijn identiteit is gebaseerd op bazigheid en zijn meer 'kinderlijke' kant krijgt geen kans om te groeien. Zulke kinderen zijn ook erg bang, voor wraak en voor het gevoel dat zelfs zijn ouders hem niet kunnen beschermen.

Aan de andere kant van het spectrum zitten de kinderen die zich te voorbeeldig gedragen en zo de groeipijnen ontlopen. Zo'n kind kan niet aanvaarden klein te zijn en niet alles te kunnen en kopieert het gedrag van de volwassenen.

Kinderen die op hun wenken worden bediend, zijn nooit voldaan en willen altijd meer. Dat komt omdat ze steeds de tiran uithangen om hun zin te krijgen. Ze putten geen voldoening uit de dingen die ze 'krijgen', omdat ze ze niet spontaan krijgen.

Grenzen aan hallucinatie

Therapeuten – en ouders – doen er goed aan zich aan het realiteitsprincipe te houden en grenzen te stellen aan de hallucinatie van almacht. Is het echt zo traumatisch voor een kind dat zijn moeder midden in de nacht geen pasta meer voor hem kookt? Ouders vergeten soms dat dit soort dingen niet normaal zijn en dat de wereld niet stopt, noch voor hun kind noch voor zichzelf, als ze ze niet meer doen.

Het nut van grenzen in deze leeftijdsfase is dat ze het kind veiligheid bieden en de angst op afstand houden. Het laat het kind ook toe om zijn eigen mogelijkheden te ontwikkelen en 'sterk' te worden.

De gevolgen van grenzen stellen, is een kind dat soms woedend, boos of agressief wordt. Het gebeurt ook wel dat kinderen zich gedragen alsof hun ouders monsters zijn. Zo kunnen kleine jongens zeer provocerend zijn tegen hun vaders, en reageren alsof ze vermoord worden als hun iets geweigerd wordt. Vaders voelen zich hier slecht bij, zijn ze echt zo'n monsters? Zeker als ze zelf een tirannieke vader hadden, ligt dit gevoelig. Ook hier is het van belang te differentiëren in gevoelens. Wie voelt zich 'dood gedaan' en is dat echt zo? Is de vader echt een monster of projecteert het kind dat in hem? Ouders kunnen hun kind helpen met deze gevoelens omgaan. Zo kan een vader zijn jongen op schoot nemen en tonen dat hij geen reus is. Het helpt vader ook om met meer vertrouwen een grens te stellen.

Gevoelsambivalentie

Kinderen van ouders die grenzen durven stellen en de woede van hun kind verdragen, krijgen te kampen met gevoelsambivalentie. Het kind HAAT je en ZIET je GRAAG, omwille van de grenzen. Grenzen, liefde en haat liggen dicht bij elkaar. Je bent het meeste kwaad op wie je het liefste ziet, zegt het spreekwoord. En iemand willen opeten drukt, behalve agressie, ook grote liefde uit.

Het kind leert dat agressie niet het laatste woord heeft, als ouders hun kind kunnen helpen om te gaan met de woede en agressie die hun regels oproepen.

Toch is gevoelsambivalentie een van de lastigste ervaringen om mee om te gaan:

- Hoe kan je iemand die je zo graag ziet, zo haten?
- En wat kan je daarvan uiten, in welke mate?
- En hoe kan iemand die je zo graag ziet, zo anders zijn? Conflict is immers deel van het 'anders zijn', terwijl je harmonie wil.

Winnicott had het over 'the importance of the hate of the parent'. Ouders moeten leren omgaan met hun eigen ambivalenties, die kunnen tonen aan hun kinderen. Zo kan die ambivalentie in proces gebracht worden.

Grenzen en interculturele verschillen

Het stellen van grenzen en de leeftijd waarop dat gebeurt, verschillen naargelang van culturen. Zolang dat niet schadelijk is voor het kind, zijn de verschillen ok. Als het kind niet ok is, geremd wordt in zijn ontwikkeling, zijn ook de ouders niet tevreden.

'Cultuur' kan ook gebruikt worden als excuus voor kinderen en jongeren die niet geleerd hebben om 'neen' te aanvaarden en te zeggen. Zo hebben adolescenten die vroeg leerden om een 'neen' te krijgen en te zeggen, een gezonde basis om later zelf 'neen' te kunnen zeggen tegen ongewenste dingen.

STOP 4-7 : een behandelingsprogramma voor jonge kinderen met (ernstige) gedragsproblemen

De Mey, Messiaen, Van Hulle

STOP staat voor Samen Sterker Terug Op Pad. Het programma is bedoeld voor kinderen tussen 4 en 7 jaar, die kampen met (ernstige) gedragsproblemen, zoals blijkt uit de klinische score op de Gedragsvragenlijst (CBCL of TRF) subschaal Externaliseren (ADHD of ASS is geen tegen-indicatie). De STOP-teams maken deel uit van een CKG.

STOP 4-7 is een vroeg interventieprogramma met drie geprotocolleerde trainingen (kind-, ouder- en leerkrachttraining) en huis- en schoolbezoeken om de hulpverlening op maat van ouder en kind af te stemmen. Het gaat hier om een groepsaanpak.

Met 'geprotocolleerd programma' wordt bedoeld dat dit programma evidence-based is, volgens de best beschikbare wetenschappelijke kennis, klinische expertise en rekening houdend met waarden en normen van de cliënt.

Inspiratie voor het programma komt van het Oregon Social Learning Centre (Patterson) dat in een ecologisch/multisysteem ouders, kinderen en school betreft. Iedereen wordt meegenomen in het verhaal, elk heeft zijn deel van het verhaal.

Het gedragsbehandelingsprogramma is gebaseerd op de inzichten uit de sociale leertheorie, die stelt dat alle gedrag geleerd is, dus ook kan uitdoven en vervangen door een alternatief gedrag. Het gaat hier om gedrag, agressie op zich verdwijnt nooit. Gedrag omvat gedrag, gedachten en gevoelens en staat steeds in functie van de omgeving. Slaan

is iets heel anders op school dan in een bokswedstrijd!

De oudertraining vindt 10 keer plaats, 2 uur per week. Het is geen 'cursus' het gaat om oefenen van opvoedingsvaardigheden en om consequent disciplineren. Onderzoek toont aan dat oudertraining de meest effectieve interventie is bij kinderen met gedragsproblemen.

De trainingen vertrekken van een positieve benadering. Het kind krijgt eerst veel aanmoediging en beloning, zodat kind en ouders een positievere relatie opbouwen. Dit gaat hand in hand met duidelijke boodschappen. Pas als de positieve toon is gezet, gaan ouders hun kind leren begrenzen en corrigeren.

De leerkrachttraining omvat 3 à 4 sessies van 3 uur en is gebaseerd op dezelfde principes.

De kindtrainingen zijn het centrale stuk van het programma. Maximum 10 kinderen komen gedurende 10 weken een volle dag naar de training. Ze krijgen een zeer gestructureerd dagverloop aangeboden waarin veel plaats is voor positieve commentaar op kleine prestaties. Aandacht gaat naar vaardigheden die kinderen nodig hebben in sociale contacten en bij schoolwerk.

Het gaat om vaardigheden als leren omgaan met emoties, gehoorzamen, problemen oplossen, zelfcontrole, delen van materiaal, op je beurt wachten, luisteren en samenwerken en –spelen.

Van de begeleiders wordt verwacht dat ze rustig blijven, gericht zijn op bekrachtiging van positief gedrag, zelf duidelijk en voorspelbaar reageren en gebeurtenissen, gevoelens en problemen onder woorden brengen.

Resultaten:

Ouders vinden het zeer positief dat ze het gedrag van hun kind zien veranderen en dat hun eigen gedrag verandert. Leerkrachten zijn ook enthousiast maar net ietsje minder dan ouders.

STOP 4-7 is in die zin een 'duur' programma dat het vereist dat veel tijd vrijgemaakt wordt en dat ouders zichzelf moeten 'outen' als ouders van een gedragsmoeilijk kind.

Meer info: www.stop4-7.be

De kracht van ouders – veerkrachtige kinderen

Hilde Haerden – Instapje – Opvoedingswinkel Genk

Instapje is een wetenschappelijk onderbouwd programma dat bedoeld is om de onderwijskansen te bevorderen, voor ouders met kleuters tussen 1 en 2,5 jaar. Bedoeling is dat ouders hun kinderen meer gaan stimuleren en ondersteunen, door bijvoorbeeld vaker positieve commentaar te geven en meer te praten met hun kind.

De begeleiders van het programma komen 1x per week aan huis met speelgoed, boeken, knutselmateriaal,... en gaan samen met ouders en kinderen aan de slag. Zo leren ouders van de begeleiders hoe ze stimulerend met hun kind kunnen omgaan.

Genk koos voor dit programma omdat de schoolmislukkingen er heel hoog liggen, er een groot aantal kansarme gezinnen is (bijna 1/4de van de kinderen en bijna de helft komt uit een Turks-Marokkaans gezin).

Bij de schoolmislukkingen spelen problemen met taalvaardigheid een grote rol. Hierbij heeft kansarmoede een hoge voorspellende waarde, in cumulatie met etnisch-culturele factoren. Omdat het onderwijs de initiële achterstand niet inloopt, is vroegtijdig ingrijpen essentieel!

Uit onderzoek blijkt verder dat criteria voor een waardevolle interventie samen te vatten zijn als: intensieve en kwalitatieve interventie, vroeg beginnen, inzoomen op de brede ontwikkeling, vaardigheden centraal stellen en een duurzame inzet.

Hierbij spelen 4 opvoedingsthema's een grote rol: emotionele steun aan ouders, de autonomie van het kind stimuleren, grenzen stellen en informatie geven.

Het programma loopt 48 weken. Er is ook een Instapuur komen, een groepsbijeenkomst voor ouders en kinderen die meedoen aan Instapje. Vanaf 2 jaar kunnen ouders en kinderen terecht in het Instapklasje, een voorbereiding op de kleuterschool.

De medewerkers komen uit diverse culturen.

Wat draagt bij aan het schoolsucces? De veerkracht van het kind, ondersteuning van de ouders, sociale competentie. Een emotioneel ondersteunend gezinsklimaat zorgt voor de nodige veerkracht bij het kind. Sociale competentie, geleerd in een goede en veilige hechting, verhoogt het schoolsucces. Emotionele steun aan ouders die de ouderlijke sensitiviteit verhogen, samen met cognitieve stimulering, zorgt voor de meest duurzame resultaten.

Om het even concreet te vertalen: steun je kind, volg je kind op, praat met je kind en structureer veel en goed!

www.instapje.be

Programma voor Pedante Peuters : Triple P : voorstelling, voordelen, valkuilen

Kim Leën CGG De Pont Mechelen

'Als het ouderschap een droom is, dan zijn kinderen de wekker.'

Triple P, Positive Parenting Program is een getrapt systeem van gezinsinterventie voor ouders van kinderen met (aankomende) gedragsmoeilijkheden. Triple P werkt op een zorgzame ouder-kind-relatie om doeltreffende strategieën voor aanpak van die problemen te ontwikkelen. Het systeem vertrekt van een transactionele visie op kind, gezin en omgeving. Opvoeding wordt hierbinnen gezien als een zelfregulerend proces, dat ouders realistische opvattingen bijbrengt over je kind en jezelf als ouder.

Triple P is evidence based ontwikkeld vanuit de sociale leertheorie, inzichten rond gedragstherapie voor kind en gezin en toegepaste gedragsanalyse, onderzoek over opvoeden, sociale informatie verwerkingsmodellen, ontwikkelingspsychopathologie en een volksgezondheidsperspectief op gezinsinterventie. Triple P wil de ontwikkeling van vaardigheden bevorderen, zoals sociale vaardigheden, emotieregulatie, zelfstandigheid en probleemoplossende vermogens.

Met 'getrapt systeem' wordt bedoeld dat er verschillende niveaus zijn in Triple P, naargelang het niveau van disfunctioneren en storend gedrag, en naargelang de behoeften van ouders. Het systeem begint met informatie voor iedereen via een mediacampagne en heeft verdieping naar intensief individueel werken. Zo beoogt de groepsgerichte aanpak op niveau 4 een efficiënte aanpak van gedragsproblemen, door het verbeteren van de communicatie over opvoedkundige kwesties, het verminderen van spanning over het thema opvoeding en het verbeteren van dringende en repressieve opvoedingsmethodes.

10 tot 12 deelnemers worden uitgenodigd voor 8 sessies. In de eerste sessie staat positief opvoeden centraal, de oorzaken van gedragsproblemen, doelen voor verandering en het opvolgen van gedrag van kinderen.

In sessie 2 gaat het over het bevorderen van de ontwikkeling van kinderen, sessie 3 bespreekt de aanpak van ongewenst gedrag, sessie 4 behandelt 'overlevingstips voor gezinnen'. Sessies 5 tot 7 zijn telefonische sessies waarin een routine van gedragsaanpak gestimuleerd wordt. Het programma sluit af met een groepsaanpak.

Voordelen van het programma

- Op maat, verschillende niveaus met verschillende identiteit
- massale implementatie, iedereen spreekt dezelfde taal
- het taboe rond gedragsproblemen en opvoeding verdwijnt.

Valkuilen van het programma

Ouders kunnen in een te mechanische aanpak schieten, waarbij ze regeltjes automatisch toepassen. Het is van groot belang om gedragsaanpak te situeren in een betekenisvolle relatie, met zorgscripts en scripts rond autoriteit. Er is een wederzijdse beïnvloeding van een onveilige gezinsbasis voor gehechtheid en een disfunctionele gezagsstructuur. Het programma werpt meer vruchten af als hulpverleners sensitief blijven voor ouders.

Opvoedingsondersteunende programma's: magie van wat ouders ondersteunend vinden of recepten van wat werkzaam hoort te zijn?

Kristien Nys Hoger Instituut Gezinswetenschappen

Opvoedkundige programma's, structuurkaarten, werkschema's,... adviezen en tips over opvoeding zijn veelgevraagd.

Langs de andere kant leeft het idee dat ouders best goed kunnen opvoeden zonder al die toeters en bellen, als ze terug kunnen vallen op partner, eigen ouders, vrienden,...

Neen aan alle opvoedkundige tips dus?

Belangrijk is de afstemming tussen het aanbod en de ouders. Ook hier blijft de relatie met de cliënt de kritische factor. Ouders willen aandacht voor hun eigen noden en vragen, hebben de nood om in gesprek te gaan. Het is precies een grote steun voor ouders dat er ruimte is voor twijfel. Het is dus van belang een opvoedingsprogramma in te bedden in een ruimere omgeving met vele aspecten van het dagelijks leven.

Wanneer is een programma effectief? Welke doelen moet het dienen?

Programma's moeten aansluiten bij de vragen van ouders. Stapstenen voor een effectieve ondersteuning zijn

- interventie vroeg in de kindertijd
- gebaseerd op een sterke theoretische basis en model
- meetbare en controleerbare doelen
- universele interventies
- doelgroepgerichte interventies
- interventies die met kinderen, ouders en gezin samen werken.

Er zijn grenzen aan internationale programma's: er moet ruimte zijn voor culturele en andere verschillen, zoals bv. Instapje richt op de thuiscultuur van het kind, en zoals STOP 4-7 aangepast is aan de Vlaamse situatie.

Welk effect heeft opvoeding? Slechts 6% van problematisch externaliserend en internaliserend gedrag is aan opvoeding te wijten. Toch ligt tegenwoordig sterke nadruk op de ouderrol. Opvoedingsondersteunende programma's kunnen de deur openzetten om ouders effectief te ondersteunen, zonder dat ze zich beschaamd moeten voelen.